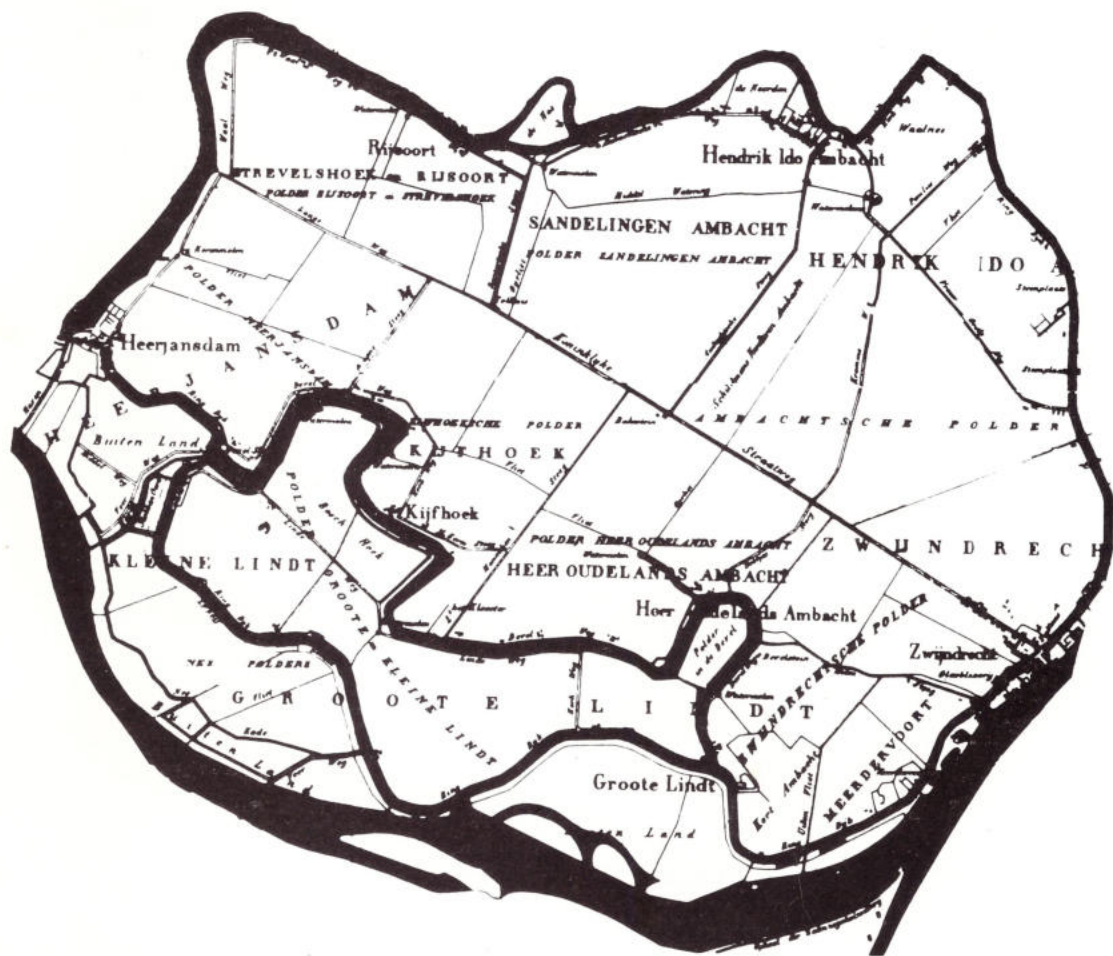

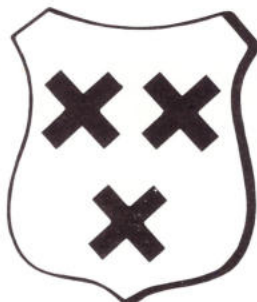
Swindrecht Were

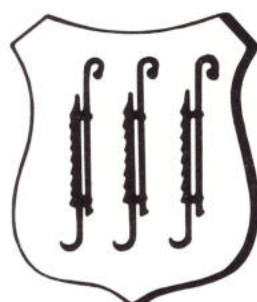
Heerjansdam

Hendrik Ido Ambacht

Zwijndrecht

Uitgave van: Historisch Genootschap, Hendrik Ido Ambacht
Historische Vereniging, Zwijndrecht
Jaargang 3 nr. 1
april 1989

Swindregt Were

I N H O U D :

Voorwoord	blz. 2
De vreselijke brand van 1848	blz. 3
Brief aan redactie	blz.11
Zwijndrecht vroeger	blz.12
De Steenplaats te H.I.Ambacht in de loop der eeuwen	blz.14
De weerbare mannen van Heer Oude- lands Ambacht	blz.34
Colofon	blz.36

VOORWOORD

Het is weer met veel genoegen dat wij U een nieuwe uitgave van ons blad kunnen aanbieden.

U treft een leuke bijdrage aan van mevrouw H. de Bakker-Schippers; zij spreekt uit eigen ervaring over het oude Zwijndrecht.

Velen zullen ook met genoegen het artikel van de heer A. van der Linden lezen over de grote brand die in 1848 Zwijndrecht getroffen heeft. Hij heeft ook kunnen nagaan wie in 1747 de weerbare mannen van Heer Oudelands Ambacht waren, compleet met wapenrusting!

U treft ook een artikel aan van ons lid de heer J.W. Kooyman. Hij is thans woonachtig in Slie-drecht en werkte vroeger als landbouwconsulent te Dordrecht. Maar voor de oorlog woonde hij op de hoeve Vreedeburch aan de Wepsterlaan in H.I. Ambacht, als zoon van de toenmalige boer H. Kooyman. Helaas is de boerderij zo'n zeven jaar geleden afgebroken. Nu is daar nog het tuindershuis van de tuinderij Timmers gesitueerd.

De heer Kooyman schrijft over De Steenplaats, waarmee bedoeld wordt het gebied tussen de Veersedijk/Oud-Gereformeerde Gemeente tot aan de Vrouwgelenweg/Veersedijk.

Hij is via zijn grootmoeder, die met een Kooyman huwde, afstammeling van de familie Vliegenthart, die al heel lang boerde op de Vreedeburch.

Vanzelfsprekend bedanken wij alle scribenten voor hun bijdrage

Aangezien wij als redactie voortdurend behoefte hebben aan copy, vragen we hierbij de leden dringend om ook eens voor een bijdrage te zorgen.

De redactie.

DE VRESELIJKE BRAND VAN 1848

In 1848 vonden er belangrijke gebeurtenissen plaats in de Zwijndrechtse Waard. Zo werd Meerdervoort gesloopt, één van de laatste prachtige buitenplaatsen die de waard heeft gekend. Ook verloren de ambachtsheren - door een wijziging in de grondwet - het eeuwenoude recht tot voordracht van de leden van het dijkbestuur.

Van deze veranderingen zullen de Zwijndrechtters echter niet wakker gelegen hebben. Maar wel van de brand die de huizen aan de Ringdijk, tussen de Kerkstraatstoep en het Pekelslop en nog drie huizen in de Kerkstraat, verwoestte. Circa 75 mensen werden hierdoor dakloos.

Veel is er over deze brand geschreven. Op dinsdag 30 mei maakte de Dordrechtsche Courant er melding van. Dat was een bijzonderheid want in een krant van twee pagina's werd maar zelden een voorval uit een naburige gemeente opgenomen.

Ook bestaat er een heel klein boekje waarin o.a. over de brand wordt verhaald.

Belangrijk is de briefwisseling tussen burgemeester Stoop en de gedeputeerde staten van Zuid-Holland en de officier van justitie te Dordrecht.

Maar de meeste indruk maakt het verslag van ds. Van Wijngaarden hetwelk, enigszins verkort, hieronder wordt weergegeven.

"Ter gedachtenisse sta hier vermeld dat Zondag den 28 mei (1848) gene openbare Godsdienstoefening heeft kunnen gehouden worden ten gevolge van eene vreeselijke brand die 13 huizen in asch legde en 18 huisgezinnen van woning beroofde. Ruim één uur in den morgenstond barstte dezelve uit in de wooning, bewoond door den smit Mattheus Vliegenthart, door welke oorzaken weet God alleen, en is tot nog toe onbekend!! Onmiddelijk werden regts en links de wooninge en huizen, meest alle met riet gedekt, door de vlam aangegrepen, en, zoo God het niet genadig had

verhoed en tot de voortrollende vlammen had gesproken: "tot hiertoe en niet verder", zou er van het gansche dorp misschien maar weinig zijn overgebleven. Te vijf ure was men eerst, met behulp der twee aan deze gemeente behorende spuiten en ene tot de stad Dordrecht, den brand meester.

De huizen die geheel of gedeeltelijk vernietigd zijn, zijn de navolgende

1. het achterste gedeelte der stal, behorende aan Van den Weg en bewoond door J. van 't Hoff.
2. De wooning van Pieter van Noort bewoond door hemzelve.
3. idem bewoond door den timmerman de Bondt.
4. idem van Willem Vliegenthart den Ouden.
5. idem van Aart Los, bewoond door hemzelve en zijn zoon Pieter Los.
6. De smederij in gebruik bij Mattheus Vliegenthart, waar de brand het eerst is uitgebroken.
7. Eene stalling, vroeger den Vleeschhal van Wm Vliegenthart den Jonge, thans in gebruik bij den Heer C. de Bondt.
8. De wooning van de Wed. van der Wilt.
9. idem door Jan van Noort bewoond enz.
10. Eene woning achter de smederij en bewoond door de Hartog en Overgaauw.
N.B. Deze allen op den dijk.
11. Het huis van de Wed. P. de Klerk, eene dochter van Wm Vliegenthart.
12. Het huis bewoond door Mattheus van der Linden en
13. De woning van Arie van Dalen (N.B. deze drie op de Kerkstraat).

Deze brand kenmerkte zich echter nog door allerverschrikkelijkste gebeurtenissen. De vrouw van den Assessor Aart Los, met name Adriana Schouten en hun schoonzoon de smit Machiel van de Weg werden, bij hunne poging om goederen te redden, onder het nedervallend rieten dak van Mattheus Vliegenthart bedolven, vinden hunne dood in de vlammen, en worden jammerlijk verminkt gevonden

in den kelder van het huis, waar zij, doch te-vergeefs, schijnen getracht te hebben om door een venstertje te ontkomen. Door den nedervallende gevel van hetzelfde huis van Vliegenthart wordt Jan van Halen, baasmolenaar op den oliemolen Den Grienduyl, zoo deerlijk getroffen, dat hij twee dagen daarna onder het smartelijkste lijden den geest gaf. Ook de heer Wijbe Gisolf, boekhouder bij het Kantoor der ontvangsten alhier, worden door denzelfden nedervallenden gevel, de beide beenen erg verwond; en Elizabeth de Jong krijgt eene beroerte van schrik zoo dat zij reeds dien voormiddag ontslaapt. God beware Zwijndrecht nog lang voor dergelijke rampen en (?) de gemeente zich tot Hem te bekeren, opdat haar niet wat ergers overkome."

L. Vliegenthart
(ouderling)

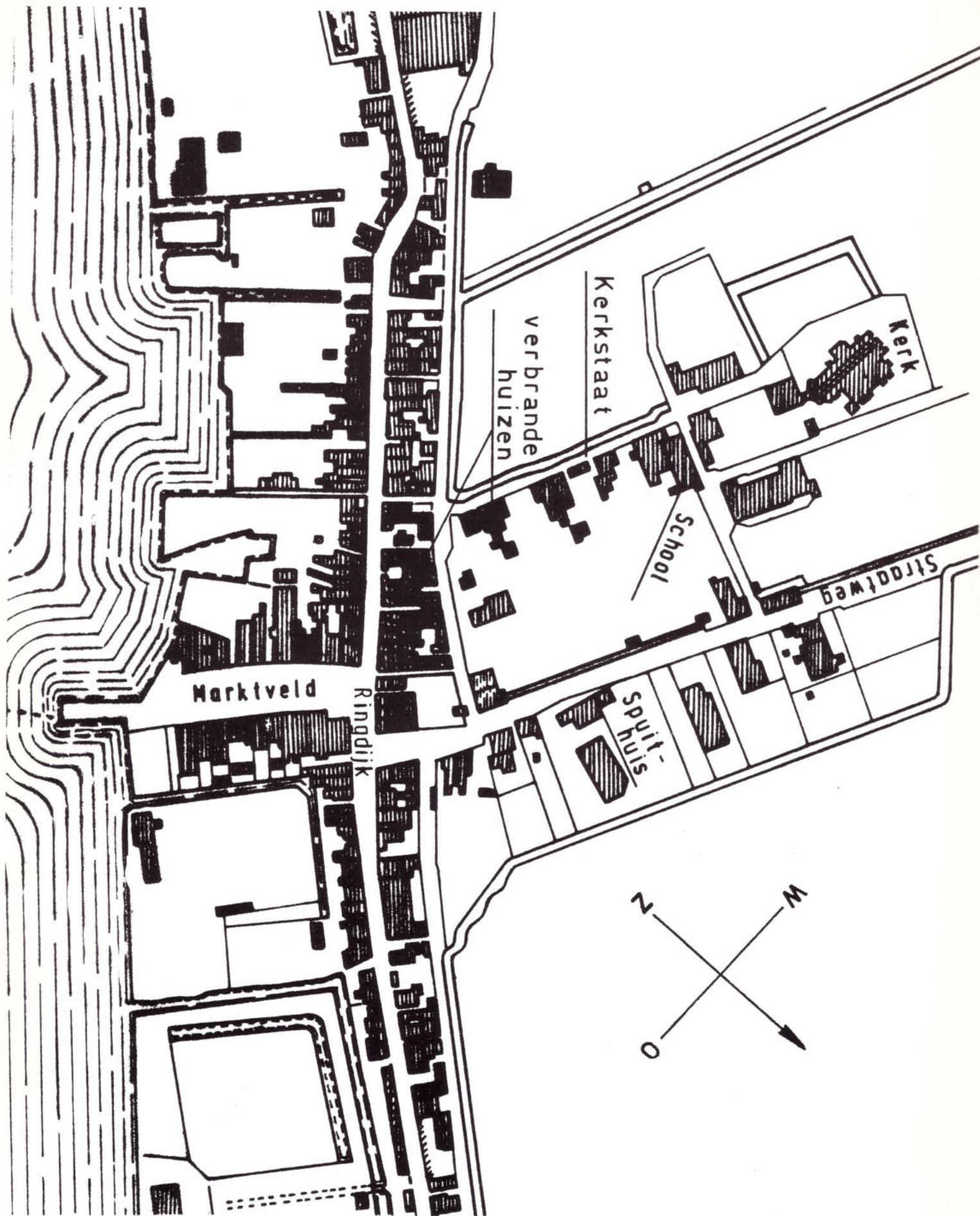
D. van Wijngaarden
Predikant."

Men bleef niet bij de pakken neerzitten en reeds op 17 juni 1848 doet Mattheus Vliegenthart een verzoek aan de gemeenteraad "tot tijdelijke oprichting eener hulpsmederij". Na het horen van belendende eigenaren en bewoners van gebouwen wordt na "ampele deliberatie" hiertoe besloten, echter op voorwaarden dat "het dak met sparren en gestreken pannen moet zijn gedekt en de schoorsteen drie voet wordt opgetrokken".

Aan de hulpsmederij zal niet veel gewerkt zijn, want op 1 juli 1848 doet Willem Vliegenthart de oude, zonder beroep (eigenaar van de afgebrande smederij), een verzoek om de "Grof- en Hoef-smederij" weer op te mogen bouwen.

Eveneens verzoekt Pieter Los Aartzoon, broodbakker (woonde naast de smederij), zijn bakoven te mogen opbouwen.

Beide verzoeken worden ingewilligd op voorwaarde dat de stookinrichtingen aan de goedkeuring van het bestuur zal onderworpen moeten zijn en dat Vliegenthart geen ijzerwerk zal plaatsen op de openbare weg.

Op 8 juni 1848 schrijft burgemeester Stoop, tevens secretaris, een brief aan de gedeputeerde staten van Zuid-Holland betreffende de verzekering van de schade en de schuldvraag. De burgemeester was een vaardig schrijver en als voorbeeld daarvan volgt hieronder een gedeelte van deze brief:

"Dat het bedrag der waarden, of der geleden schade, van de vermelde panden en huisraad of daarin geborgen goederen niet kan worden opgegeven zoodanig dat zulks eenigszins tot grondslag ter verdere beoordeling of afleiding zouden kunnen strekken daar door de betrokken eigenaars steeds als die waarde wordt opgegeven de som waarvoor de panden of huisraad verzekerd zijn, en andere onpartijdigen niet genoegzaam met de vernielde panden of huisraad bekend waren ten-einde de waarde te bepalen."

"Dat hoewel een aanzienlijk aantal getuigen door mij onophoudelijk zijn verhoord, en al het mogelijke ter ontdekking van de oorzaak van de brand is in het werk gesteld, waarvan behoorlijk procesverbaal opgemaakt en aan den officier van Justitie te Dordrecht ingezonden is, er tot heden geene bepaalde aanwijzingen van schuld kunnen gedaan worden, hoewel het algemeen gerucht ten deze kwade trouw vermoedt."

De brandbestrijding kreeg in de gemeenteraadsvergaderingen de nodige aandacht en niet ten onrechte, want er kwamen veel branden voor. In 1846 brandden er negen huizen geheel af. Het inroepen van de hulp van de Dordtse brandweer kwam dan ook regelmatig voor en hoewel een brandspuit in die tijd niet zo'n omvangrijk werktuig was, moest deze wel overgeroeid worden, zelfs in de nacht of bij slecht weer.

Dit inroepen van de Dordtse hulp leidde op 20 augustus 1845 tot een incident tijdens de gebruikelijke gemeenschappelijke vergadering van de gemeenteraden van Meerdervoort en Zwijndrecht. De reden hiervan was de rekening van

f 110,-, die moest worden betaald voor de ingeroepen hulp. Hieraan weigert Meerdervoort mee te betalen omdat Zwijndrecht de hulp heeft gevraagd en dus ook moet betalen. Burgemeester Stoop vraagt zich dan af wat Meerdervoort op deze vergadering te zoeken heeft, waarop burgemeester Nibbelink van Meerdervoort, met zijn raadsleden, opstapt.

Als de brief aan de gedeputeerde staten van 10 augustus 1846 aldus begint: "In aanmerking genomen hebbende de slechten toestand waarin zich de beide brandspuiten dezer gemeenten bevinden zoals bij de laatste plaats gehad hebbende branden herhaaldelijk gebleken is", is dit te wijten aan het vele gebruik en zeker niet aan het onderhoud. Er werd een nieuwe brandspuit besteld voor f 1430,-.

Voor degenen die menen dat privatisering iets nieuws is: op 5 augustus 1846 doet P. Driesen (timmerman, wonende in de Kerkstraat) de gemeenteraad het aanbod om "op zijn open erf een brandspuithuis te bouwen, bestemd voor twee spuiten, van steen met groote deuren, huur per jaar f 20,-". Het voorstel wordt aangenomen.

Ook na de grote brand van 1848 zijn er weer moeilijkheden met de brandspuiten. Spuit nr 2 moet worden gerepareerd en dat kost f 290,-. De heer Bikken, "Mr. Brandspuitlemaker te Rotterdam", stelt voor: "Eene bij hem aanwezige stadsbrandspuit met al zijn toebehoren (behalve de slangen) aan de Gemeente te leveren voor een som van f 400,- en voor de deugdzaamheid dier spuit 5 jaren in te staan." (Bij de proefspuiting bleek dat er dan nog wel het een en ander moest worden gerepareerd). "De zeildoeksche en gom-elastische slangen aan de spuit te hangen met nieuwe schroeven en de oude spuit behalve het rijwerk over te nemen voor f 60,-." Hiertoe werd besloten.

J. Thibaut wordt op zijn verzoek eervol ontslag

verleend als commandant bij de brandspuit nr 1 en in diens plaats wordt benoemd Daniel Los Gzn, en in diens plaats als buisvoerder benoemt men Hendrik Schuller. Aldus is besloten tijdens de gemeenteraadsvergadering op donderdag 8 juni 1848, 11 dagen na de brand.

Het bovenstaande is een kleine greep uit de geschreven geschiedenis van de brandweer, maar geeft toch een goed beeld hoe het er zo'n 140 jaar geleden in de gemeente aan toe ging.

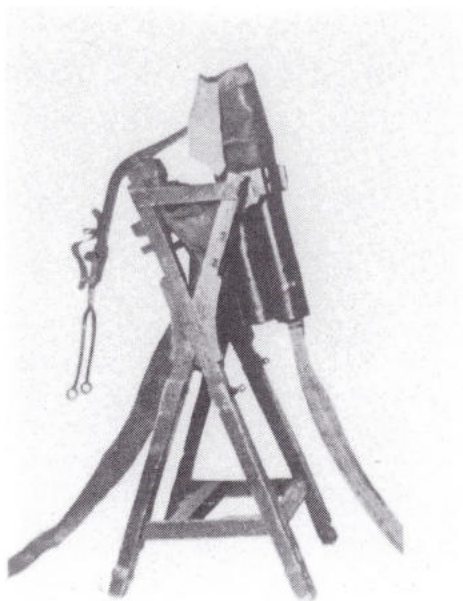
Hieronder volgen nog gegevens over de slachtoffers:

Adriana Schouten, 57 jaar, gehuwd met Aart Los. Machiel van de Weg, 35 jaar, smid, afkomstig uit Dordrecht, gehuwd met Lena Los, 33 jaar. Zij woonden aan de Ringdijk B 12 tegenover een andere smederij.

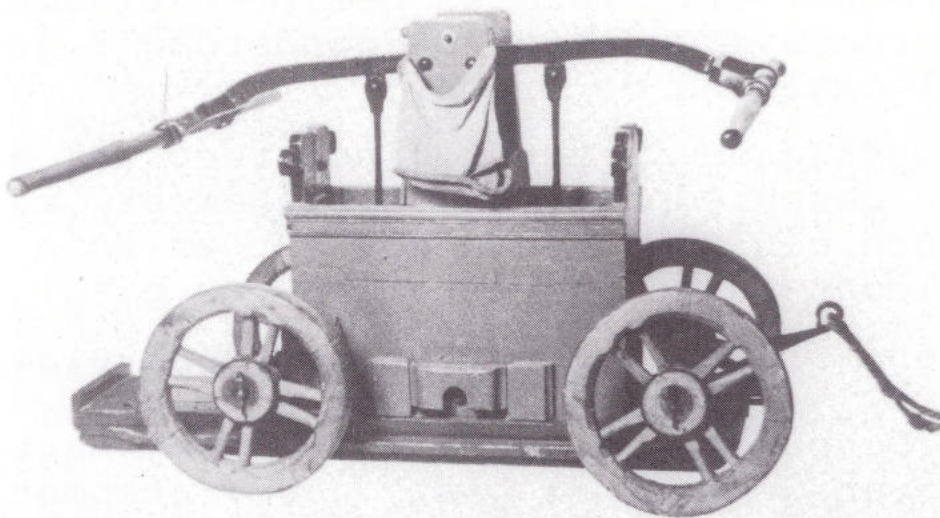
Elizabeth de Jong, 48 jaar, ongehuwd, wonende A 149.

Johannes van Haalen, 59 jaar, oliemolenaar, geboren te Dubbeldam, gehuwd met Maaïke de Visser, ca 61 jaar, woonde aan de Ringdijk nr 63 in Meerdervoort.

Wijbe Gisolf, 32 jaar, boekhouder, ongehuwd, geboren te Groningen, woonde Ringdijk A 14, tegenover de brand.

Zuigpomp

Brandspuit of perspomp

De afgebeelde zuigpomp en brandspuit zijn van het type zoals vrijwel zeker bij de brand is gebruikt.

Uit het archief van de zoutkeet blijkt dat de twee spuiten van de Westerkeet in april 1841 door de Gemeente Zwijndrecht zijn overgenomen. Daarvoor was de brandbestrijding dus in handen van de keetmeesters.

Elke brandspuit werd bediend door ca. 25 man; 2 opzieners met 2 assistenten, 2 slangvoerders met 3 assistenten. De overigen waren:

- a. zuigpompers die met behulp van de zuigpomp het water uit sloot of vaart naar de brandspuit pompten en
- b. perspompers die de brandspuit bedienden.

A. van der Linden

Met dank aan het gemeente-archief en het archief van de Ned. Hervormde Kerk.

BRIEF aan de redactie:

Ik vind het leuk om nu eindelijk eens te horen welk feest het was in 1913 in Zwijndrecht. Ik ben n.l. geboren op 19 januari 1909 en kan mij er ook nog iets van herinneren, hoewel ik nog maar 4 jaar oud was.

Als aanvulling mag ik misschien nog zeggen dat wij met het hele gezin (zeven personen) 's avonds naar het Zomerlust gingen, de kinderen ieder met een lampion in de hand (wat op zichzelf al een belevenis was) maar waarvan het kaarsje telkens uitwaaide.

Op 't Zomerlust aangekomen, konden we kijken naar een groot vuurwerk op het water. Wat ik me daarvan herinner is dat ik bij mijn vader op zijn arm gezeten ontzettend bang was van de grote knallen. Dit is me tot op heden altijd bijgebleven. Maar de rest was prachtig.

Mevr. H.D. de Bakker-Schippers

ZWIJNDRECHT VROEGER

Hoe was het leven op Swindrecht, zoals het dorp vroeger werd genoemd, ook weer? Mijn moeder, Dirkje van Sint-Annaland, in 1883 in Zwijndrecht geboren, wist daar ook het een en ander over te vertellen. Een dorp met z'n vele tuinderijen, waar 's zomers van vóór vier uur 's morgens gewerkt werd tot dat het 's avonds donker werd.

Om de groenten te verkopen, ging vader Teunis met z'n dochter Dirkje (ongeveer vijftien jaar oud) in een grote roeiboot volgeladen met groenten, aardappelen enz. via de rivier De Noord 's nachts op weg naar Rotterdam. Daar begon de groentenmarkt om vier uur à half vijf en dan moest men uitgestald staan. Ook moest er 's morgens voor dag en dauw molsla gezocht worden in een bepaalde tijd van het jaar om dan in Dordrecht verkocht te worden. Het vervoer ging lopend met schouderjuk en twee mandjes daaraan hangend. In die tijd werden er ook veel kinne-
mandjes gebruikt. Een ongeveer 50 cm hoog rond mandje, van boven ongeveer 30 cm en op de bodem ongeveer 18 cm. Men droeg het mandje op de heup als men boodschappen ging doen.

Vrouwen en meisjes droegen in die tijd meestal een jak en een baaien rok. 's Zondags een mooiere rok met aan de zoom bezemband. Op het hoofd droegen meisjes een zwart pasje, vrouwen een ge-
haakte of een keuvelmuts. Mantels of hoeden waren vóór 1900 nog luxe in Zwijndrecht. Mannen droegen vaak een hoge zijden pet en een klepbroek.

Bij trouwpartijen kreeg "de buurt" een zakje bruidssuikers en moest iemand begraven worden, dan werd dit door de burens gedaan als dragers.

Moest er iets bekend gemaakt worden aan de gemeente of was er iets door iemand verloren, dan liet men dat omroepen door de dorpsomroeper. Een vrolijke man die er dikwijls nog een grapje

achteraan riep. Zijn naam was Hannes Plaisier, maar zo kende niemand hem. Hij zorgde namelijk voor het stukgoed, hetwelk de vrachtboot "De Thor" in Zwijndrecht loste, vandaar de bijnaam Hannes den thor.

Spookverhalen had men natuurlijk ook in Zwijndrecht. Zo gebeurde het dat bewoners in de omgeving van het Botvinkpad 's avonds werden geconfronteerd met een wit gedaante. Omdat er geen verlichting was, was het heel griezelig. En dan de onaangename geluiden! Het ging van mond tot mond. Maar Willem van Sint-Annaland, een stevige kerel, die niet bang was, wilde zo iets ook wel eens zien. En ja hoor, daar kwam het spook, in een wit laken gehuld. Willem pakte het stevig aan: hij schopte en sloeg zoveel hij kon, zodat het spook luidkeels schreeuwde: "Hou op, ik ben het, ik ben het!!" Ik denk niet dat deze man nog dikwijls spook geweest is.

Anderzijds werd een vrouw ervan beschuldigd dat zij zou kunnen toveren: Pietje de toverheks, wonende richting H.I. Ambacht. Als men voorbij haar huis kwam, moest men van de handen twee vuisten maken met de duim binnen in de hand, anders maakte men veel kans om betoverd te worden

Wat vrijages betreft moesten de jongens van Zwijndrecht en H.I. Ambacht toch wel wat voorzichtig zijn. Het werd van beide zijden niet toegestaan dat een jongen verkering zou willen hebben met een meisje van het andere dorp. Als hij het toch probeerde, kon hij zeker rekenen op een flink pak slaag, toegebracht door de jongens van het andere dorp.

In Zwijndrecht had men daarop een rijm gemaakt. Het luidde:

Wie in 't Ambacht wil gaan vrijen
die moet hebben een mes op zak,
en een sabel om te snijen,
want in 't Ambacht zijn ze niet mak.

Mevr. H. de Bakker-Schippers

DE STEENPLAATS TE H.I.AMBACHT IN DE LOOP DER
EEUWEN.

Wij, Wouter van den Kyboom, Schout van Meerdervoort, Jan Janse van de Lindt, Jacob Abramse Moens, Schepenen van Meerdervoort.

Voor hen compareerde Joosje Ariens, weduwe van Meerten Pieters, geassisteert met haar soonen Ary Meertens, Cornelis Meertens en Pieter Meertens, als haar gecozen voogden, deze alsmede vervangende in haar qualiteit als oomen van 't minderjarig weeskind van Jan Cornelisz geproduceerd bij Maayke Meertens, welke bekend in vrije eigendom verkocht, gecedeert, getransporteert en overgedragen te hebben en zulks bij deze doet aan haar zoon Jan Meertens, een huis en beterschap van erven staant en gelegen in 't Volgerland van Meerdervoort ontrent de Vrouwe gelewegh voor de som van f 300,--.

Ondertekend door de secretaris A.Blankvliet

18-2-1675

Gemerkt door Ary Meertens, Cornelis Meertens en Pieter Meertens.

Wanneer, zoals uit bovenstaand afschrift van een akte van 18 februari 1675 blijkt, Joosje Ariens, weduwe van Meerten Pieters Vliegenthart met haar zoons voor Schout en Schepenen van Meerdervoort verschijnt om de verkoop van een woning met bijbehorende grond gelegen in het Volgerland van Meerdervoort te laten registreren, dan doemen er een paar vragen op en er komen een paar feiten naar voren.

Om met het laatste te beginnen: omdat ook de broers tekenen, heeft er waarschijnlijk nog geen boedelscheiding plaatsgehad. Dus is Maarten Pieters waarschijnlijk nog niet zo lang hiervoor overleden. Als nadere plaatsbepaling staat er: in het volgerland van Meerdervoort bij de Vrouwgelenweg.

De koper, Jan Meertens, is volgens de doopboe-

ken van H.I.Ambacht op 28 november 1632 gedoopt. Vanaf die tijd tot nu toe hebben er hier Vliegtharten gewoond, dus al ruim 350 jaar.

Vragen die opkomen zijn dan: wat zijn volgerlanden? En in welke omgeving hebben de opeenvolgende geslachten hier gewoond, geleefd en gewerkt? Met het onderstaande wil ik trachten hier een antwoord op te geven.

Allereerst, wat zijn die volgerlanden? Om deze vraag te beantwoorden, moeten we nog verder terug in de geschiedenis van de Zwijndrechtse Waard. In een oorkonde van keizer Koenraad wordt Swyndrechtwere in 1028 genoemd. Het gebied bestond waarschijnlijk uit enkele zand- en slibplaten, waar een kade om was gelegd.

In het begin van de 14de eeuw moet er een overstroming hebben plaatsgevonden. In 1323 pacht Willem III, graaf van Holland en Henegouwen, Swyndrechtwere van de eigenaren (het St.Paulusconvent), omdat hun middelen ontoereikend waren om de waard te bedijken. De waard was "riedende", overstroomde dus. Nadat hij in 1325 ook tot overeenstemming kwam met Heer Hendrik van Brederode, eigenaar van Heer Heijensland, het tegenwoordige Heerjansdam, konden er plannen tot herdijking worden gemaakt.

OP 2 februari 1332, vrouwenlichtmisdag, wordt dan te Dordrecht overgegaan tot uitgifte van de "percelen", waarbij ieder die voor minstens één zestiende gedeelte van de kosten als ambachtsheer van dat gedeelte zijn rechten kon uitoefenen. Het ging nog niet allemaal van een leien dakje; in 1334 overstroomde de jonge bedijking en moest bijna worden herbegonnen.

Wanneer in 1336 de zaak is geklaard, krijgen de nieuwbakken ambachtsheren al direkt een fikse ruzie over de grootte en ligging van ie-

ders portie. In het oosten van de waard is de grond beduidend lager en zanderiger. Dus van mindere kwaliteit. Eeuwen later blijkt dit de duurste grond te worden; immers, door de lichtere samenstelling, kon hier zeer goed tuinbouw op uitgeoefend worden! Een tweetal landmeters krijgen opdracht te zorgen dat ieder zijn portie krijgt. Ze beginnen vanuit het westen het land te verdelen in stukken van 500 gemet (een gemet is plm.9/10 ha.). Afhankelijk van ieders aandeel in de kosten, werden deze toebedeeld. Het oostelijke gedeelte wordt ook verdeeld in stukjes en toebedeeld aan de diverse ambachten. Deze stukken worden volgerlanden genoemd als onderscheiding van de hoofdlanden waar ze toe behoren. Een overschot werd niet toebedeeld, de opbrengsten hiervan worden door de ambachtsheeren gedeeld, de zgn.gemene landen. Het bij dit artikel geplaatste kaartje geeft hiervan een globaal overzicht.

Bastiaan Vliegenthart en Anna Nederlof in 1906.
50 jaar gehuwd. Wepsterlaan 6.

Deze volgerlanden hoorden bestuurlijk bij de ambachten van die naam en de bewoners hadden op het gebied van keuren, boeten, kopen en verko-
pen met schout en schepenen van deze ambachten te maken. Omdat deze niet direkt naast de deur woonden, gaf dit een wat grotere mate van vrij-
heid.

Kerkelijk hoorde men bij Zwijndrecht als men ten zuiden van het kruispunt Vrouwgelenweg/Veer-
schedijk woonde; de bewoners van de beide steen-
plaatsen, welke ten noorden van dit kruispunt woonden, kerken te H.I.Ambacht. We kunnen dan ook gevoeglijk aannemen dat Vliegentharten, ge-
noemd in het kerkelijke archief van Zwijndrecht, woonden vanaf de Vrouwgelenweg tot de Rotterdam-
seweg te Zwijndrecht en die uit het kerkelijke archief van H.I.Ambacht vanaf de steenplaatsen tot de Oostendam. Een nadere aanduiding over de woonplaats kan gevonden worden in de gerechte-
lijke of gaarderarchieven van de diverse am-
bachtssheerlijkheden.

In 1833 vond een gemeentelijke herindeling plaats. De volgerlanden van Schildmanskinderen- en Heer Oudelandsambacht kwamen bij Zwijndrecht, de an-
dere bij H.I.Ambacht. De gemeentegrens loopt dan vanaf plm. 300 m. ten zuiden van het bovenge-
noemd kruispunt.

Al vrij vroeg is hier een intensieve bewoning geweest; steeds weer werd gesproken over het "huisrijkste deel van de Zwijndrechtse Waard". De oorzaak hiervan was de gunstige ligging aan een goed vaarwater. De Noord, vroeger Merwede genoemd, had een vaargeul die gedurende deze eeuwen vlak langs de dijk liep en niet, zoals nu, langs Papendrecht. De nabijheid van Dordrecht, kapitaalkrachtige bewoners als ondernemers en een goede afzetmogelijkheid voor de produkten, waren verder een sterke stimulans. Naast de landbouw verschaften de industrieën die hier ge-
vestigd werden, zoals steenbakkerijen, zoutzie-
derijen, vlasserijen en later de scheepsslope-
rijen aan velen werk, maar helaas, ondanks hard

werken, slechts een matig belegde boterham. Omdat deze vormen van nijverheid, die nu nagenoeg geheel verdwenen zijn, gedurende eeuwen de manier van leven hebben bepaald, is het goed een en ander hiervan aan de vergetelheid te ontrukken. Diverse leden der familie Vliegenthart hebben van deze gemeenschap een belangrijk deel uitgemaakt.

De STEENBAKKERIJEN.

Reeds in 1285 zijn er te Dordrecht stenen huizen, een uitzondering in de Hollandse steden; vermoedelijk zijn de stenen in de directe omgeving gebakken.

Voor de vestiging van industrie zijn zowel vroeger als nu bepaalde eisen waaraan de omgeving moet voldoen. Dit zijn o.a. het gemakkelijk bereikbaar zijn voor aanvoer van grondstoffen en afvoer der produkten. Dit nu was hier bijzonder gunstig. De benodigde klei werd op de aangeslibde platen in de Merwede (nu de Noord), vlak voor de deur, gevonden.

De benodigde brandstof, in dit geval turf, kwam uit het midden van Zuid-Holland, waar de bewoners eeuwenlang hun bestaan hebben gevonden in het opbaggeren, drogen en verkopen van hun grond.

Ook de afzet, vooral naar Dordrecht, leverde weinig problemen op vooral doordat de toenmalige vaargeul, anders dan nu, langs de Veerschedijk liep.

Bij ieder getijde werd op de platen klei afgezet door de rivieren; die werd opgebaggerd en aan de wal opgezet om te rijpen. Steentjes konden uitzakken, terwijl plantenresten rotten. Na een jaar werd de klei naar de ovens gebracht om gevormd te worden. In de vormbak werd de klei in de juiste vorm gebracht. De arbeider, vormer genaamd, (de Vormer komt nog voor als familienaam in H.I.Ambacht) kon met één klap een gehele vorm vullen. De steen moest dan 2 à 3 weken drogen en enkele malen gekeerd worden. Dit deden de kinde-

ren. Ze werden dan gestapeld tot tassen. Viel er intussen regen, dan werd de hele buurt opgetrommeld om de stenen af te dekken met rietmatten. Na het drogen werden de stenen door vrouwen naar de oven gereden. Die stond binnendijks in het talud van de dijk. Hier stapelde men de stenen. Er werden dan soms een paar honderdduizend stenen verwerkt. Hierna begon het stoken, waarvoor turf werd gebruikt, dat in de zgn. vuurgangen werd gebracht. Deze vuurgangen waren ruimten tussen de steentassen. Het stoken was een zeer secuur werk en duurde 5 à 6 weken. De stoker was dag en nacht aanwezig en sliep in een stoel bij de oven. Per seizoen werd de oven 2 à 3 keer gebruikt. De arbeiders kregen hun ontslag en konden het volgende jaar terugkomen.

De steen had vóór het bakken een kleine maat, ongeveer 16 x 8 x 4 cm., maar deze kromp sterk. De kleur variëerde van rood bovenin de stapels tot geel in het midden en groenachtig grijs onderin. Er werden meer dan 15 soorten onderscheiden.

Er werden op de beide steenplaatsen, de oude en de nieuwe, zo'n 40 mannen en vrouwen en ongeveer 25 kinderen van 10 tot 16 jaar. Rond 1900 kwam de grote terugslag, de woningwet van 1901 schreef een muurdikte van plm. 22 cm. voor, waaraan de kleine IJsselsteen niet kon voldoen. Ook het slib, afgezet door de grote rivieren, raakte vervuild door de opkomende industrie in Duitsland, de slikplaten, zoals het Rode Zand, het Voetpad enz. werden omkaad, nu de Sophiapolder, waardoor de klei van verder weg moest worden gehaald.

Ook de concurrentie van de opkomende steenbakkerijen langs de Waal kon niet langer het hoofd worden geboden. De steenplaatsen werden gesloten en de terreinen buitendijks verkocht aan een nieuw opkomende tak van nijverheid: de scheepsloperijen.

Op de droogplaats binnendijs van de nieuwe steenplaats werden na de 1ste wereldoorlog de huizen van een nieuwe buurt, Hooftwijk, gebouwd.

De VLASHANDEL.

Een andere industrie, waarschijnlijk niet veel jonger, was de vlasindustrie.

In een keur van de gezamenlijke ambachtsheren der Zwijndrechtse Waard van 1661 waren al bepalingen opgenomen ter voorkoming van brandgevaar door vlaszwingelen.

De vlasteelt en -verwerking is al een oud bedrijf. Reeds de oude Egyptenaren waren befaamd om de kwaliteit van hun linnen weefsels.

In onze omgeving werd van oudsher vlas geteeld te Ridderkerk, Rijsoord, H.I.Ambacht (op de Steenplaats), Kleine Lindt en Heerjansdam.

De verwerking van de vlasstengels tot het zgn. lint, de losgemaakte vezels die verkocht werden aan de garensinnerijen, was de hier uitgeoefende vlasindustrie; het lijnzaad verkocht aan de olieslagerijen was het bijprodukt.

Wanneer het vlas in de zomer bijna rijp was, werd het "geplokt", met wortel en al uitgetrokken. Dit in afwijking van het graan, dat wordt afgemaakt. Het werd opgebonden tot zgn. "schranken" en in lange rijen tegen elkaar op het veld te drogen gezet. Na droging werd het thuis gehaald en meestal in schelven opgetast. Er moest dan nog veel arbeid aan verricht worden. Allereerst werden de zaadbollen er af getrokken; dit gebeurde door het ontboste vlas met bosjes door een grote kam te halen met ijzeren of houten tanden van plm. 50 cm. lengte. Dit werd repen genoemd. Het zaad werd gedorst en als lijnzaad verkocht. Om de vezel, die aan de bast vastzat, los te krijgen, werden de bossen vlas, dan "botten" genoemd, onder water gedompeld. Dit gebeurde in een sloot. Er werd bagger opgebracht om ze ondergedompeld te houden. De pectine, waarmee

de vezel vastzat, liet los. Men noemde dit proces "roten", van rotten. Dit was een zeer nauwkeurig werkje en eiste veel vakkennis. Men noemde dit het "gaar" worden van het lint. Was het niet gaar genoeg, dan was de vezelkwaliteit slecht, evenzo wanneer het té gaar was: de kracht van de vezel was er dan uit. Was het vlas gaar, dan werden de "boten" op het land gehaald, de band werd losgemaakt, de bos bij de voet uitgespreid en te drogen gezet. Het was dan net of het weiland vol stond met kleine tentjes. Zon en wind konden dan hun werk doen. Na droging werden er weer bossen gemaakt en het vlas werd in schelven opgeslagen tot de winter.

Voor de volgende bewerkingen, het "braken" of breken van de bast en het "zingelen" of verwijderen van die stukjes, "scheven" genaamd, was veel werkvolk nodig. Omdat bij het invallen van de winter de steenbakkerijen het werk staakten, was er dan mankracht beschikbaar. Het personeel bestond uit mannen, vrouwen en kinderen. Het werk gebeurde in de zgn. braakhokken en zwingelketen, houten schuren met gepotdekselde planken, van welke er op 1 à 1½ m. hoogte enkele door middel van scharnieren konden worden opgezet voor het stof. Het braken en zwingelen deed zeer veel stof opwaaien en was dan ook bijzonder slecht voor de longen; op deze manier kon het stof enigszins verwijderd worden. Dat door het tegen elkaar opzetten van deze kleppen veel tocht ontstond met alle gevaren van dien behoeft geen betoog. Een vlasarbeider van 55 à 60 jaar was dan ook een hoge uitzondering.

Bij de eerste bewerking, het braken, werd de vlasstengel tussen twee tegen elkaar indraaiende rollen gevoerd. Ze waren met tanden bezet en met de hand rondgedraaid, moeilijk en zwaar werk. De bast werd hierdoor gekneusd en gebroken. Er kwam dan veel stof vrij, wat vermengd met zweet de mens een minder appetijtelijk aanzien gaf. Na het braken moesten de scheven nog verwijderd

worden. Ook dit was een moeizaam en stoffig werk en gebeurde met zwingelbord en spaan. De eerste was een rechtopstaande plank met een schuine gleuf. De zwingelspaan was een plat stuk hout met een scherpe kant en een handvat. De te behandelen bos vlas werd in de gleuf gelegd en zolang met de spaan bewerkt tot alle scheven er uit verwijderd waren. Het deed zoveel stof opwaaien, dat, wanneer door de kou de planken niet opgezet konden worden, de mensen elkaar niet meer zagen.

Daarna volgde de laatste bewerking, opmaken genaamd. Met een kam en een mes werden van het vlaslint de laatste onzuiverheden verwijderd en in bossen zgn. "knotten" klaargemaakt voor de verkoop.

Op de ouderlijke boerderij aan de Wepsterlaan bij de steenplaats werden de verschillende schuren nog steeds met de oude namen aangeduid; er was een braakhok, een zwingelkeet, een opmaakhok en een "donkerhok", hierin werd het voor de verkoop klaargemaakte lint opgeslagen. Veel lint werd verkocht naar België, waar vooral in Gent en omgeving vlasspinnerijen waren gevestigd. Vlas was, wat men nu zou noemen, een speculatief gewas. In tijden van oorlog was er veel vraag, liepen de prijzen op en de voorraden werden nogal eens vastgehouden. Bij een juiste beoordeling van de te verwachten marktsituatie kon men schatrijk worden. Zo niet, dan kon men aan de bedelstaf geraken. Van beide zijn er voorbeelden: een voorvader van moederszijde wist in de vorige eeuw niets beters meer dan zijn laatste stuk touw zelf te gebruiken, nadat hij het aan een balk had bevestigd.

In de steenplaats is na de eerste wereldoorlog weinig meer gevlact. Anders stond het in H.I.Ambacht en Rijsoord, waar tot in de vijftiger jaren de vlasserij in stand bleef. Door de opkomst van de kunstgarens is de vlasteelt en -verwerking de nek omgedraaid. De laatste fabrieken,

"Vredeburch", Wepsterlaan 6, H.I.Ambacht.

Hier hebben gewoond:

Bastiaan Vliegenthart en gezin +1895-1915

Cornelia Vliegenthart en kinderen Kooyman
+ 1895 - + 1920

Laurens Vliegenthart, Jannigje Vliegenthart
en Jaantje Breedveld 1920 - 1933

Bastiaan H. Kooyman en gezin 1933 - 1940.

H. Timmers en gezin 1940 -

waar bovenstaand beschreven bewerkingen al geheel waren gemechaniseerd, konden het door de sterk afgenomen vraag niet volhouden.

De ZOUTZIEDERIJEN.

Aan een haventje in het volgerland van Schildmanskinderen-Ambacht was reeds in het begin van de 16de eeuw een zoutkeet. Waar nu nog de watertoren van Zwijndrecht staat, is een haventje, de Oostkeetshaven genaamd, waar deze industrie gevestigd was.

In Zeeland en de Grote of Zuidhollandse Waard werd oudtijds veen opgegraven dat was gegroeid in zout water, de zgn. moernering. Dit gebeurde zowel binnen- als buitendijks. Er ontstonden zodoende dikwijls grote putten, tot soms vlak langs de dijk. Veel dijkdoorbraken, o.a. de St.Elisabethsvloed, waren vermoedelijk hieraan te wijten.

Het veen werd verbrand, de asresten met zout water begoten en verdampt; dit was het zgn. "selbernen". Na de St.Elisabethsvloed werden deze werkzaamheden overal verboden. Menging daarna in Zeeland over tot het zoutzieden. Zout werd met schepen uit Frankrijk en Portugal aangevoerd en in gegraven putten, de zgn. zoutpannen, met zee-water overgoten. Het water werd verdampt tot het keukenzout neersloeg. Al vrij vroeg gingen ondernemende inwoners van Dordrecht zich met deze nering bezighouden. Op de plaats waar nu de watertoren staat, werd de eerste zoutkeet gesticht, later de Oostkeet genaamd toen er nog meerdere keten bijkwamen. Het haventje, de Oostkeetshaven, bestaat nog.

De overheid besefte al spoedig dat op een produkt, dat iedereen hard nodig had, een pracht van een belasting kon worden geheven. Het gevolg was, dat een levendige smokkelhandel over de Noord (Merwede) naar Dordrecht ontstond; de naam Sluikveer herinnert hier nog aan. Naast de Oostkeet kwam in het Schobbelandsambacht (Zwijndrecht) nog een zoutziederij, de Westkeet. In de

2de helft der negentiende eeuw kon deze omslachtige manier niet meer op tegen een ander soort zout, het klipzout. De Westkeet hield het met het zuiveren van dit zout uit tot plm.1950, toen ging ook zij ter ziele.

De SCHEEPSSLOPERIJEN.

Gelukkig kwam er zich in het begin van 1900 een nieuwe industrie vestigen op de buitendijkse gronden van de steenovens, nl. de scheepssloperij. Wanneer in de tijd van de houten schepen de tijd voor een schip rijp was om afgevoerd te worden, bleef bij sloop niet veel waardevols over, hoogstens het ijzer- en koperwerk. Anders was dit bij de ijzeren schepen. Waren deze versleten, dan kon het ijzer weer opnieuw gesmolten en gebruikt worden. Het probleem was, hoe sloop je het schip onder de waterlijn. Dit moest gebeuren op een plek, waar bij vloed voldoende diepgang was om er bij te komen en het onderste stuk van het schip kon worden drooggezet. Twee broers, Frank en Arie Rijsdijk waren een oudijzerhandel begonnen. Ze kregen het idee ter plaatse van de steenovens te starten met het slopen van schepen. Het verschil tussen eb en vloed was ongeveer 1.80 m., terwijl op de slibbanken de kiel kon worden drooggelegd en verder gesloopt. Het werk gebeurde eerst met de hand, waarbij de klinknagels, die de huidplaten bijeen hielden, met een ijzeren zgn. voorhamer en een grote beitel kapotgeslagen werden. Later gebeurde dit met snijbranders. Ook de sterk uitbreidende scheepsbouw te Ridderkerk, Bolnes en Alblasserdam enz. trok veel personeel aan. Het werk was minder zwaar, minder langdurig en werd veel beter betaald. Ook de door de fiets sterk vergrote mobiliteit werkte het zoeken naar beter betaalde arbeid op grotere afstand in de hand.

De LAND- en TUINBOUW.

Uit de in 1675 opgestelde acte blijken de leden van de familie Vliegthart over huizen en lan-

derijen beschikt te hebben. Ook uit latere acten en boedelbeschrijvingen blijken ze dikwijls het beroep van boer uitgeoefend te hebben.

Wanneer in 1933 op Vreedenborch LAURENS VLIENGENTHART overlijdt, is hij de laatste van de familie die in de steenplaats dit beroep heeft uitgeoefend. We kunnen dan ook gevoegelijk aannemen, dat gedurende drie eeuwen met wisselend succes dit beroep door leden van de familie Vliegenthart werd uitgeoefend. Door de enigszins zandige grond, de lage ligging der gronden ten opzichte van de rest van de Waard, waardoor sneller wateroverlast optrad, kunnen we aannemen dat tot ver in de 19de eeuw veeteelt hoofdzaak was. De produkten, zoals melk en boter, konden vlot in Dordt worden afgezet. Zo hebben de boeren uit Papendrecht tot 1940 dagelijks hun melk in deze stad uitgevent. Dordrecht drukte trouwens toch, zoals het een middeleeuwse stad betaamde, een sterk stempel op de omtrek. Alle produkten uit de omtrek moesten er aan de markt worden gebracht. De marktdag was op vrijdag, het was dan een drukte van belang. Men verkocht de eigen produkten, zoals groenten uit Zwijndrecht, granen, vooral uit de Hoekse Waard, hoewel hier in tegenstelling met nu ook wel veel vee werd gehouden. Boter kwam uit Hoekse, Zwijndrechtse en Alblasserwaard. Uit de laatste streek kwam ook veel kaas. Jongelui uit deze streken kwamen in kennis met elkaar, waaruit verbintenissen voor het leven ontstonden. Zo was Jan Meertens, de zoon van Joosje Ariens op 9 november 1663 gehuwd met Neeltje Pieters, jonge dochter van Slie-drecht, terwijl broer Ary op 28 april 1669 huwde met Dirckje Aerts, jonge dochter van Molenaars-graaf.

De tuinderij, oorspronkelijk een Zwijndrechtse aangelegenheid, breidde zich in de tweede helft van de negentiende eeuw sterk uit. Dit werd in de hand gewerkt door de groei van Rotterdam en later door het ontstaan van de ijzer- en aanver-

wante industrieën in het Ruhrgebied, waartoe ook de snellere vervoersmogelijkheden per trein de mogelijkheden boden.

De uitbreiding van de tuinbouw langs de Veersedijk begon in het eerste kwart van de jaren 1800. Zo werd in 1828 de "Botvink", groot 38 ha, "gescheurd"; d.i. het omploegen van het grasland en verpacht in kavels van plm. 1 ha.. Rond 1940 was in de steenplaats de landbouw nagenoeg geheel verdwenen en was het bijna alles tuinbouw wat de klok sloeg. Men "tuinde" in het begin op de open grond. Plat glas en kassen kwamen pas in het eerste kwart van 1900 in gebruik. Er werd van maart tot november op het tuinland gewerkt, gedurende de wintermaanden lag het werk stil. In tegenstelling met heden, waar ieder zich heeft gespecialiseerd op enkele produkten, teelde men heel wat gewassen. Sla, peen, vroege aardappelen, spinazie, krotten, koolsoorten, prei enz.. De vrouwen en dochters trokken met hun produkten meestal in manden aan een draagjuk naar Dordrecht en later naar Rotterdam. Elke tuinder had wel een roeiboot. Ook na de opkomst van de groenteveiling bleven er nog veel tuinders hun waren zelf uitventen, lieten hun tuinderij in de steek en werden groenteboer. Langs de Veerschedijk waren er tot 1940 nog verscheidenen, die hun groenten, aangevuld met buurmans produkten, met paard en wagen naar Rotterdam brachten. Ze vertrokken 's nachts rond 2 uur naar (vooral) het Noordplein, verkochten bij het krieken van de dag aan groentenhandelaren en reden weer naar huis, waar ze tegen de middag arriveerden. Na het eten en een hazeslaapje riep het werk weer op het land en het klaarmaken van een nieuwe vracht. De zogenaamde lopende band is een uitvinding van Henry Ford en was hier een uitkomst. Velen stapten al gauw over op zijn T-Ford met laadbak; ze zaten droog en geriefelijk in de kabine, welke van alle gemakken was voorzien. Je trok b.v. aan een touwtje en een zwaai-arm ging omhoog wanneer je van richting wilde veranderen.

De BEVOLKING.

Langs de dijk waren de bewoners door de eeuwen heen ruw en onverschillig. Het kon ook niet anders: kinderen van 6 à 7 jaar maakten 's zomers al heel lange dagen in de steenbakkerijen, evenals de vrouwen, terwijl het werk 's winters in braak- en zwingelketen nog onaangenamer was. Dit, naast onvoldoende voeding en slechte woonomstandigheden, zorgde voor abnormaal hoge sterftecijfers. Ook het drankmisbruik, zowel bij mannen als vrouwen, was groot. Er waren veel kroegjes langs de dijk. Kwam men van het werk, dan werd gauw een neutje genomen, dat, omdat niemand geld op zak had, op de lat geschreven werd. Op zaterdagavond werd afgerekend. Rond 6 uur kwamen de mannen thuis en gingen al of niet in de teil. Moeder de vrouw waste de broek, die daarna zo snel mogelijk gedroogd en aangetrokken werd. Bij de barbier werd de baard van een week en zonodig het hoofdhaar verkocht en dan werd er verpozing gezocht. Waar kon je die beter vinden dan in de kroeg?

De mannelijke jeugd had 's zondagsmorgens nog een ander verzetje, dat echter bijzonder weinig met zondagsheiliging van doen had. Ze trokken halverwege de ochtend gewapend met knuppels naar de Oostendam; hier was de sluis in de Waal. Aan de Ridderkerkse kant van de sluis stond eenzelfde groep, eveneens zwaargewapend en van daar afkomstig, die de overgang van de sluis waar het om ging, niet wilde toestaan. Er ontstond dan een pittige veldslag, waarbij het niet altijd duidelijk was wie won, maar dat was niet erg, dan konden beide partijen zich winnaar verklaren. Het eind van het lied was dat ze luidkeels zingend, ondanks de bebloede koppen, de dijk overtrokken, op huis aan. Natuurlijk werd dan geen kroegje overgeslagen, zodat de pret steeds groter werd en er nogal eens één dronken de dijk afrolde en ter plaatse zijn roes uitsliep. Onze oude knecht, Kees Stolk, die volgens zijn zeggen in 1935 de leeftijd van 65 jaar bereikt had, maar

als je hem vijf jaar later vroeg naar zijn leeftijd nog steeds 65 opgaf, kon nog lyrisch worden als hij over zijn jeugd vertelde. Over de wekelijkse tochten naar de Oostendam, waar hij met vele anderen als kleine jongen achter die grote kerels meetrok, herinner ik me nog bijna woordelijk zijn relaas. Hij zei: "We kwamen dan bij de sluis, waar die van Ridderkerk al stonden te wachten en Gijs Gerritsen, onze aanvoerder, die altijd "Gijs de Neus" werd genoemd vanwege zijn grote kokkert, liep dan naar voren en riep: "Ik ga met mijn leger over de sluis". Dan was er een groot gejoel en Gijs riep: "Val aan mannen!" en dan gingen het er op los.

Het was zo ongeveer het enige "pleziertje" wat men had. Hoe slecht de levensomstandigheden er geweest zijn, bleek aan het einde van de le wereldoorlog. Het aantal slachtoffers van de Spaanse griep was hier het hoogste van Nederland. Vooral veel jonge mensen, die gezinnen met jonge kinderen hadden, werden weggenomen. In mijn jeugd was het aantal hele en halve wezen vrij groot. Van verscheidene gezinnen waren vader en moeder voor de tweede keer gehuwd en waren er drieërlei kinderen. Het gezegde: "Marie, kijk 's naar die jong, want jouw kinderen en mijn kinderen slaan onze kinderen" ging hier veelal op.

Evenwijdig aan de dijk liep onderlangs de voet nog een weg, de Onderdijkse Rijweg. De woningen stonden dicht bij elkaar, zowel buitendijks en plaatselijk in het talud van de dijk, zoals bij de oude steenplaats en langs de Onderdijkse Rijweg. Ook de oude bakkerij van Bastiaan Vliegenthart, later van zijn zoon Adrianus en diens zoon Teunis, stond hier in het talud gebouwd. De laatste heeft in de dertiger jaren een nieuwe bakkerij aan de Onderdijkse Rijweg gebouwd en het oude gebouw afgebroken.

Hoe volkrijk de buurt was en hoeveel brood er werd gegeten, blijkt wel uit het feit, dat er rond 1909 van de Vrouwgelenweg tot en met de

oude steenplaats zes broodbakkers hun bedrijf uitoefenden. Zij ventten hun waren ook nog te Zwijndrecht en H.I.Ambacht uit. Ook het leveren op krediet kende men al. Mijn grootmoeder, Cornelia Vliegenthart, die begin 1900 met een dienstmeisje, Jaantje Breedveld, hier melk uitventte met twee koperen bussen aan een juk, vertelde dat, wanneer 's winters de verdiensten slecht waren, veel op de "pof" werd geleverd. Ook brood, door haar vader Bastiaan. Ze kwamen er bijna nooit een cent aan tekort. Werden 's zomers de verdiensten beter, dan werd er afgerekend.

Wanneer 's zomers in de maanden juli en augustus hier en langs de gehele dijk van Zwijndrecht tot de Oostendam een heel aparte minder aangename, penetrante geur hing, dan was de tijd van het "slotten" schillen aangebroken. Slotten, oftewel sjalotten, waren zilveruitjes, geteeld in

H.I.Ambacht, hoek Onderdijkse Rijweg - Wepsterlaan ± 1955. 2e Huis van rechts is het geboortehuis van J.W. Kooyman

West-Brabant en Zeeland, en aangekocht door firma's in Zwijndrecht om er het zgn. zoetzuur van te maken. Ze werden ingelegd in azijn, verpakt in grote houten vaten en geëxporteerd naar o.a. Engeland en Duitsland. Maar alvorens het zover was, moesten ze worden schoongemaakt en ontdaan van het buitenste vlies en het groeitopje en de wortels. Maar aanzien de zilverui, hoe klein ook, (nl. enkele centimeters in doorsnee), toch een ui is, ging dit met veel tranen en uielucht gepaard. De uien werden afgehaald bij uitgevers. O.a. Aart Hardam, de kolenboer bij de oude steenplaats, belastte zich hiermede. De uien zaten in zakken van 50 kg. en werden thuis in tobben en teilen gewassen onder de kraan. Die kraan liep de gehele dag; dat kon toen nog, want watermeters waren waarschijnlijk nog niet uitgevonden. De hele familie, kinderen incluis, zaten de sjalotjes met een aardappelschilmesje van hun huid te ontdoen. Grootmoeder of een ander oudje kookte het eten en paste op de allerkleinsten. Bij droog weer gebeurde dit alles buiten en hele buurten zaten te schillen. Er hing langs de dijk een uielucht, waar je overigens gauw aan wende. Er werd uitbetaald per kg. schoon teruggeleverd produkt. Tussen de verschillende zakken, eigenlijk balen genoemd, kon nogal eens een belangrijk verschil in sortering van de uitjes zijn. Of je veel kleine of wat grotere uien had om te schillen, dat maakte nogal wat uit in de benodigde tijd. De prijs was hetzelfde. Er waren families, die bijna dag en nacht zaten te schillen. Verscheidene hadden er na enkele jaren schillen en sparen een huisje aan overgehouden.

Het was voor velen moeilijk te aanvaarden dat door het op delta-hoogte brengen van de dijk in de 60er en 70er jaren bijna alle huizen zijn afgebroken en de meeste bewoners moesten verkassen naar de nieuwgebouwde woningen in de uitbreiding van H.I.Ambacht, waardoor een eeuwenlange historie van wonen, leven en werken werd afgesloten.

J.W. KOOYMAN.

DE WEERBARE MANNEN VAN HEER OUDELANDS AMBACHT

Tijdens de rondleiding in het Rijksarchief in Den Haag op 27 februari 1987 werd ons o.a. een schat aan boeken getoond die betrekking hebben op de geschiedenis van de Zwijndrechtse Waard. Een van die boeken, uit het archief van de Staten van Holland, bevat de lijsten van weerbare mannen* en het lijkt ons interessant zo'n lijst in het periodiek op te nemen. Waarom deze lijsten moesten worden opgesteld is niet vermeld, maar de Franse dreiging in die jaren om de Nederlanden in te lijven zal hieraan niet vreemd zijn.

"Lijste van de weerbare mannen van sestien tot zestig jaren out welke in den Dorpe van Heeroudelands Ambagt zijn gevonden, geformeert bij Schout en geregten van den voorn. dorpe volgens miss. van de Ed: proc: Heren gecommiteerde Raden van Haare Ed: Grootmog.dHeeren Staten van Hollant en West vrieslant"

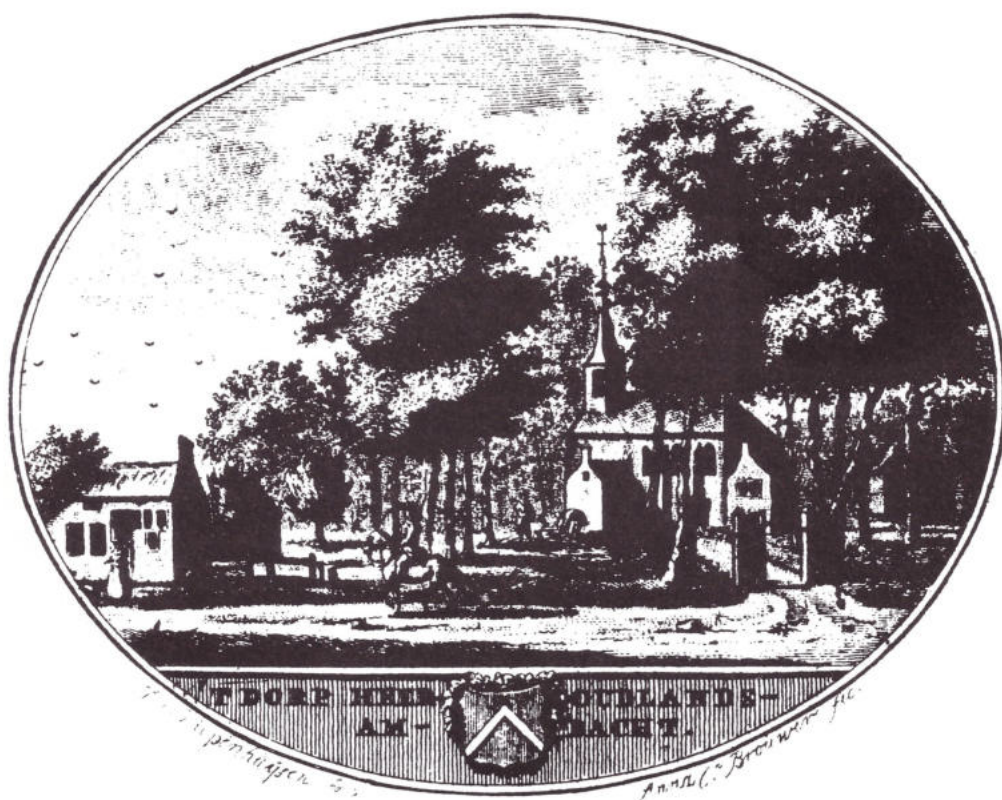
1. Jan Vlieg watermole-
naar van Heeroude-
landsambagt	16. Klaas Jansse Romeijn
knecht v.Arie Houmes
2. Frans Vaandrager	17. Cornelis Houmes
3. Jacobus Velthoen	18. Cornelis Gout knecht
v. Cornelis Houmes
4. Jan van der Linden	19. Jan Troost
5. Rijn van der Linden	20. Huijgh Troost
6. Pieter Houtmolen	21. Pieter Visser
7. Gleijn Houtmolen	22. Daniël Pothoff
8. Leendert van Nes	23. Pieter Huijsert
heeft een snaphaan
9. Daniel de Jongh	24. Daniël Huijsert
10. Teunis van der Wiel
heeft een snaphaan	25. Pieter Backer
11. Arie van der Wiel
knecht van Teunis	26. Jan Huijsman
12. Pieter van der Wiel	27. Isaacq Huijsman
13. Jacob van der Wiel	28. Jan Zoons
14. Leendert Smit
Scheepen	29. Jacob Cornelis Boeff
15. Arie Houmes Scheepen	30. Leendert van
Wijngaarden

"Sijnde de voorn. personen van geen geweer
voorsien, als daar hetselve Eq. staat uijtge-
drukt ende alle onvermogende.

Aldus deese bovenstaande lijst geformeerd bij
schout en scheepenen van H oudelandsambagt op
den tweeden Septemb. 1747."

In kennisse van mij schout
J.C. Panneboeter

* A.R.A. Staten van Holland, archief-
nr. 01.04.01.05. Nr 3882.

Het Ambacht van Heer OUDELAND
Hoe Kleen, en nederig van stand
Draagt echter roem op vette dreeven
Terwyl zyn tuinen moes, zyn akkers graanen
geeven.

Colofon

"Swindregt Were" een naam die naast "Swijndregt Were" al vroeg genoemd wordt voor de Zwijndrechtse Waard, is een gezamenlijk periodiek van het Historisch Genootschap Hendrik Ido Ambacht en de Historische Vereniging Zwijndrecht.

Het blad verschijnt 2 tot 3 keer per jaar en wordt gratis aan de leden van de beide verenigingen toegezonden.

Redactie H.I. Ambacht:

J. Bezemer
C. Lagendijk
J.F. Schouten

Redactie Zwijndrecht:

drs. C.R. van den Berg
A. van der Linden
C. Popijus
mw A.P. van Wuyckhuyse

Redactie-adres:

Prins Bernhardstraat 28, 3331 BR Zwijndrecht,
telefoon 078 - 194677
(tevens adres secretariaat Historische
Vereniging Zwijndrecht).

Secretariaat Historisch Genootschap
Hendrik Ido Ambacht:

L.J. Haenraets, Jan Luykenhof 14, 3341 GE
H.I. Ambacht, telefoon 01858 - 14074
Postgironr 440728.

Druk: Pro Patria Zwijndrecht.

De verkoopprijs voor losse nummers
bedraagt f 4,75.

De redactie is niet verantwoordelijk voor de
inhoud van de onder auteursnaam geplaatste
artikelen.

